

Research Paper

Analysis of the effect of rural-urban cooperative type on regional sustainable development (Case study: Active cooperatives of Khansar city, Isfahan province)

ARTICLE INFO

Keywords:
Cooperative
Urban rural
Regional Development
Sustainability

Received:
xx March 2022
Received in revised form:
xx June 2022
Accepted:
xx August 2022
pp.x-xx

ABSTRACT

From a strategic point of view, there are various types of cooperatives in terms of function, membership conditions and the type of economic orientation, which should be seen according to the capacities, damages, and conditions of each region to accept which one is suitable. Therefore, the present study was conducted to analyze the effect of rural-urban cooperative type on regional sustainable development with a case study of active cooperatives in Khansar city in Isfahan province (Iran). The aim of the research is to know the effective cooperative function on the development of the region, which is obtained based on the indicators of the current situation of cooperatives, types of cooperatives and their functions. This research was done with a descriptive-analytical method with the aim of conducting practical study with documentary and field surveys. The indicators of this research were extracted by emphasizing the dimensions of regional and cooperative studies with the aim of the positive impact of this institution on regional development planning. In this research, with the Delphi method and the correlation coefficient test, according to the opinion of the collaborators, the macro indicators of regional development, i.e. economic, social, physical and political, were discussed. Finally, the analysis of extracted variables from among 330 active cooperatives in Khansar city in Isfahan province by using a systematic random method showed that choosing a multipurpose cooperative is the best type of cooperative to achieve sustainable and balanced regional development. In the cooperative sector, variable price and brokerage with 95.4 and in regional development variable education with 90.1% was at the highest level which can be used in future planning with a systematic analysis for the sustainable and balanced development of the region with the help of cooperatives for the planner should be a priority.

Citation: Fanni, Z. and Aghamiri, H. (2023). Analysis of the effect of rural-urban cooperative type on regional sustainable development (Case study: Active cooperatives of Khansar city, Isfahan province), *Human Geography Research Quarterly*,.....

Ej <http://doi.org/>

Introduction

Cooperation as an economy-oriented framework requires a successful spatial development, which is possible in line with

institution is a favorable environment for the promotion of agriculture, which tries to preserve production resources in line with education, and hence its connection with

regional development is a development for promotion based on indigenous knowledge. In addition to promotion, environmental investment from Another benefit of cooperation is due to environmental indicators, which with a regional perspective can be in the place of a job-creating activity with high profit. Also, cooperation is a link of economic, social and cultural indicators, and the correct placement of these indicators in the path of its development is one of the other benefits of looking at the environment based on the region to a structure called cooperation. The relationship between cooperation and regional development is problematic, so that the long-term study of cooperation based on environmental factors shows that it is necessary to pay attention to a regional perspective. The present research has been conducted in order to analyze the effect of rural-urban type of cooperative in sustainable regional development with a case study of active cooperatives in Khansar city in Isfahan province. The purpose of this study is to know the type of cooperative effective on the development of the region, which is obtained based on the indicators of the current situation of cooperatives.

Methodology

The main question of this survey is, what type of cooperative is suitable for regional development and with what index can the best type of cooperatives for regional development be recognized? Therefore, the survey was formed with the help of Delphi technique and the analysis of macro indicators of development, i.e. social, economic, political and physical. This study was done with a descriptive-analytical method with the aim of conducting a practical study based on documentary and field studies. Cooperative as a socio-economic institution has an undeniable impact on regional development in order to identify environmental capacities based on which decisions can be made for the future of the region. Therefore, it is recommended to examine the relationship between cooperation and capacities of the regions in line with system analysis and planning for the future of the regions. In this study, using

the Delphi method and the correlation coefficient test, according to the opinion of the collaborators, Macro indicators of regional development (economic, social, physical and political) were discussed.

Results and discussion

Finally, the analysis of extracted variables from among 330 active cooperatives in Khansar city of Isfahan province with a systematic random method showed that choosing a multi-purpose cooperative is the best type of cooperative to achieve sustainable and balanced regional development. The analysis of macro indicators in the two sectors of cooperation and regional development shows that it is not possible to use only one specific type of cooperative in regional development, and in addition, the extracted variables show other macro indicators such as political and physical conditions. They are effective in this situation with a regression percentage of nearly 70. Therefore, considering the importance of paying attention to the ability of multi-purpose cooperatives and what the evidence shows, the best type of cooperative for development at the regional level is the development of multi-purpose cooperatives, and as a result, a description of multi-purpose cooperative companies is presented in this review. The analysis of Delphi technique and the test of the correlation coefficient between macro-indicators that are effective in regional development through cooperatives showed that the economic index has the highest correlation with the variables, but the social index is not without influence, and after the coefficient of 76.95 of the economic index, this index has the highest correlation with the variables. The coefficient is 74.05 and it is in the next percentage with a small difference. In the analysis of the economic index, emphasizing the cooperative sector, the power of the cooperative in price control and brokerage had the highest percentage with 95.4 percent. In the social sector, occupational security was considered with 84.2%, in the political sector, pathological ability was considered with the cooperative sector with 86.4%, and finally, in the

physical sector, attention to the spatial standard with the help of the cooperative sector had the highest share with 78%. However, in the analysis of macro indicators in the regional development sector, it was ranked first with 89.2% in the variable economic index of investment based on environmental dimensions. In the social index, the education variable was at the top with 90.1%, in the political index, attention to the strategy variable was at the top with 79.1%, and in the physical part, identification and protection of physical capacity was at the top with 76.2%.

Conclusion

The goals and objectives of multi-purpose cooperative companies are not known and specified in the law of the cooperative sector. Therefore, according to the intention of the legislator, the goals and objectives of the aforementioned companies can be considered as a mixture of the goals and objectives of different cooperative companies, taking into account the type of unit need for which the cooperative company was formed. The conditions of membership in multi-purpose cooperative companies remain silent in the law of the cooperative sector. But it seems that according to the field of operation and geographical area of each of these types of cooperative companies, all important people to be a member of the company can enter the company by buying shares. In such companies, due to the large number of people who want to become a member by receiving services, in contrast to production companies, who must necessarily be employed in the company, everyone can do so without working in the company or having a job. Multi-purpose cooperative companies are formed in two general and

special ways. A special multi-purpose cooperative company is a company whose members its founders form, or the founding board of the company chooses members from among volunteers who are eligible for membership in cooperatives.

Keywords: cooperative, urban rural, regional development, sustainability

تأیید شده نهایی قبیل

تحلیل تأثیر نوع تعاونی روستا- شهری بر توسعه پایدار منطقه ای (مورد مطالعاتی: تعاونی‌های فعال خوانسار، استان اصفهان)

حمیده السادات آقامیری، زهره فنی

اطلاعات مقاله	چکیده
واژگان کلیدی: تعاونی، روستا شهری، توسعه منطقه ای، پایداری	تعاونی‌ها به لحاظ کارکرد، شرایط عضویت و نوع گرایش اقتصادی انواع گوناگونی براساس ظرفیت‌ها، آسیب‌ها و شرایط هر منطقه برای پذیرش آنها دارند. از این رو پژوهش حاضر با هدف شناخت و تحلیل نوع تعاونی شهری-روستایی موثر بر توسعه منطقه ای و براساس شاخص‌های بررسی وضع موجود تعاونی‌ها، انواع و کارکرد آنها انجام شده است. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و با هدف انجام مطالعه ای کاربردی با بررسی‌های اسنادی و میدانی اجرا شده است. شاخص‌های این تحقیق با تأکید بر ابعاد مطالعات منطقه ای و تعاونی، با هدف تأثیر مثبت این نهاد بر برنامه ریزی توسعه منطقه ای استخراج شد. در این پژوهش، با روش دلفی و آزمون ضریب هم بستگی با توجه به نظر تعاونگران، شاخص‌های کلان توسعه منطقه ای یعنی اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و سیاسی به بحث گذاشته شد. در نهایت تحلیل متغیرهای استخراجی از بین ۳۳۰ تعاونگر فعال شهرستان خوانسار، استان اصفهان، با روش تصادفی سیستماتیک نشان داد که انتخاب تعاونی چند منظوره بهترین نوع تعاونی برای دستیابی به توسعه پایدار و متوازن منطقه ای است. در بخش تعاونی متغیر قیمت و دلالی با ۹۵/۴ و در توسعه منطقه ای متغیر آموزش با ۹۰/۱ درصد در بالاترین سطح قرار گرفت که می‌تواند در برنامه ریزی آینده با تحلیلی سیستمی جهت توسعه پایدار و متوازن منطقه به کمک تعاونی‌ها برای برنامه ریزان در اولویت باشد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۰۵	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۵	
صص. ۲۷-۱	

استناد: فنی، ز. و آقامیری، ح. (۱۴۰۲). تحلیل تأثیر نوع تعاونی روستا- شهری بر توسعه پایدار منطقه ای (مورد مطالعاتی: تعاونی‌های فعال خوانسار، استان اصفهان)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، .....

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.333648.1610>

مقدمه

تعاونی روستا-شهری به عنوان چهارچوب و سازمانی اقتصاد محور، نیازمند توسعه مکانی موفق و این توسعه در راستای توسعه منطقه ای امکان پذیر است. این نهاد اقتصادی، زمینه ای مساعد برای ترویج کشاورزی و آموزش

حفظ منابع تولید است و از این رو پیوند آن با توسعه منطقه ای توسعه ای برای ترویج بر مبنای دانش بومی است (عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۷). علاوه بر ترویج، سرمایه گذاری محیطی از دیگر فواید تعاونی با توجه به شاخص های محیطی است که با نگاهی منطقه گرا می تواند یک فعالیت اشتغال زا با سود بالا باشد (پهلوانی و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین تعاونی پیوندی از شاخص های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که قرارگیری درست این شاخص ها در مسیر توسعه خود از دیگر فواید نگاهی محیطی بر مبنای منطقه به ساختاری به نام تعاونی است (رادان، ۱۳۹۹). ارتباط تعاونی و توسعه منطقه ای در جایگاه مسأله یاب است به طوری که بررسی تعاونی بر مبنای عوامل محیطی نشان می دهد که توجه به دیدی منطقه گرا ضروری است (حسین نژاد و همکاران، ۱۳۹۹). تفکیک تعاونی های تولیدی و غیر تولیدی و در مجموع توجه به لزوم تنوع در تعاونی ها برای توسعه از دیگر فواید منطقه گرا بودن سیستم تعاونی است. تجربه کشورهای موفق در استفاده از این ارتباط نشان از کاهش بیکاری و توسعه اشتغال پایدار دارد (سهیلی و همکاران، ۱۳۹۶). بررسی این شرایط نشان می دهد در توسعه تعاونی ها نمی توان ابزار راهبردی برنامه ریزی منطقه ای را که نهایت آن توسعه پایدار محیطی است نادیده گرفت. بررسی تجارب کشورهای موفق در حوزه تعاونی نشان می دهد توجه به توسعه منطقه ای به عنوان یک راهبرد مکمل توانسته ظرفیت شناسی دقیق و آسیب شناسی به موقع از شرایط را داشته که همین موضوع امنیت سرمایه گذاری در چهارچوب تعاونی را سبب شده است. شهرستان خوانسار دارای ۹ تعاونی با ۲۷۲۳ عضو و زمینه اشتغال نزدیک به ۴۰ درصد جوانان مناطق روستایی و شهری را به صورت مستقیم و غیر مستقیم فراهم کرده است. می توان گفت همه انواع تعاونی ها به دلیل شرایط و اقلیم منطقه در این بخش فعال است.

سوال اصلی پژوهش حاضر این است که تأثیر تعاونی بر توسعه منطقه ای گویای این است که چه نوع تعاونی برای توسعه منطقه ای مناسب است و با چه شاخصی می توان بهترین نوع تعاونی ها برای توسعه منطقه ای را تشخیص داد؟ چراکه هر نوع تعاونی مناسب توسعه سطحی از منطقه است اما این شرایط در یک نقطه مشترک است و آن توجه به عملکرد تعاونی در توسعه منطقه است. از این رو در این تحقیق سعی شده تا با توجه به تأثیرات مثبت تعاونی ها در توسعه پایدار منطقه ای، انواع آن به بحث گذاشته شود و در نهایت با ترسیم فضای کلی از منطقه با تأکید بر توسعه کالبدی، مناسب ترین نوع تعاونی برای توسعه منطقه ای معرفی شود. در نتیجه، این بررسی، سطحی متفاوت از اهمیت تعاونی ها را در محیط براساس یافته های کالبدی و پیوند با محیط نشان داده است با این فرض اصلی که وجود تعاونی ها در منطقه و توجه به اهمیت حضور آنها در بافت منطقه منجر به توسعه می شود اما اینکه کدام سطح و کارکرد تعاونی، موثرتر است، وجه تمایز این تحقیق با دیگر تحقیقات صورت گرفته در خصوص تأثیر تعاونی ها بر توسعه منطقه ای است. از این رو اینکه چه نوع تعاونی برای توسعه منطقه ای مناسب است و با چه شاخصی می توان بهترین نوع تعاونی ها برای توسعه منطقه ای را تشخیص داد؟ محور اصلی این بررسی است اما از آنجا که تعاون پایه اقتصادی دارد سعی می شود تا بعد اقتصادی بر دیگر ابعاد کلان غالب باشد.

مبانی نظری

بررسی مبانی نظری با مروری بر تحقیقات در این حوزه شامل منابع داخلی و خارجی انجام شده است. توجه به اهمیت تعاونی تولیدی و تأثیر آن بر توسعه منطقه ای، اولین بار در تحقیقی توسط طاهرخانی و سرابان (۱۳۸۳) با عنوان نقش تعاونی های تولیدی در توسعه مناطق روستایی با توجه به یک نوع تعاونی یعنی تعاونی تولید تأثیر این نهاد را در توسعه منطقه ای بررسی شد اما ابعاد منطقه را همان مناطق روستایی دیدند و به انواع تعاونی ها هم

راستا با نوع منطقه توجهی نکردند. بعد از آن تحقیقات زیادی در خصوص تأثیر تعاونی بر توسعه منطقه ای با تأکید بر جامعه روستایی صورت گرفت اما تحقیق شاخص در سال ۱۳۹۰ توسط جمعه پور و طالبی با عنوان بررسی نقش تعاونی های مرزنشین در توسعه منطقه ای صورت گرفت که نگاهی خاص به تعاونی مرزنشینان داشت و برای اولین بار تعاونی ها جز تولید شاخصی محیطی را برای تحلیل به خود در توسعه منطقه ای دیدند اما ابعاد همان مقیاس روستا بود و بررسی در خراسان جنوبی بر شرایط روستاهای مرزنشین و تعاونی های وابسته به آن بود. در سال ۱۳۹۵ جمالی و خسروی پور در مقاله خود با عنوان بررسی نقش تعاونی ها در توسعه مناطق روستایی بر لزوم هماهنگی تعاونی ها با فعالیت کشاورزی تأکید کردند اما از اینکه کدام تعاونی مناسب توسعه کدام منطقه با توجه به منابع محیطی است بحثی به میان نیاوردند. در سال ۱۳۹۶ جبارزاده و همکاران در تحقیقی با عنوان نقش و جایگاه اقتصادی تعاونی ها در برنامه ریزی های توسعه پایدار روستایی به دنبال تعاونی های صیادی جزیره قشم رفتند و شرایط اجتماعی تعاونگران و نه تأثیر آنها را در منطقه به بحث گذاشتند.

همه پژوهش های فارسی، بر لزوم توجه به تعاونی ها برای توسعه روستایی تأکید دارند اما اینکه کدام نوع تعاونی و در چه سطحی، خلا مطالعاتی آنها بوده که در این پژوهش، بررسی شد. در پژوهش های لاتین هم تعاونی به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار منطقه ای عنوان شده اما نوع تعاونی بحث نشده است (Wan Lee & Mohammad, 2015). در تحقیقی دیگر تعاونی ابزاری برای توسعه پایدار عنوان شده ولی اشاره مستقیمی به توسعه منطقه ای نشده است (ILO, 2015). همچنین در پژوهش جدیدی، بر لزوم توجه به تعاونی برای توسعه منطقه ای اشاره شده اما اجتماعی برای نوع تعاونی وجود ندارد (Gurav, 2020). همه این موارد نشان می دهد که نوع تعاونی در بحث توسعه پایدار و متوازن منطقه ای نیازمند توجه است. در بررسی واژگان، تعاونی، برنامه ریزی و توسعه منطقه ای محورهای کلیدی پژوهش حاضر هستند که اگر به درستی تقویت و اجرا شوند، افزایش سطح مشارکت مردمی را با چهارچوب تعاونی در پی خواهند داشت.

تعاونی روستا-شهری

فلسفه تعاونی ها بر سرمایه های خردی تأکید دارد که اگر مجزا و پراکنده باشند، سود فردی و جمعی را در جایگاه خود نخواهد داشت. وجود سرمایه های خرد پراکنده، زمینه حضور دلال را فراهم می کند و تعاونی به عنوان نقطه اتصال می تواند این شرایط را سامان دهد. در نتیجه تقویت تعاونی ها می تواند این سرمایه های خرد را مدیریت و ضمن حفظ حق بهره برداران زمینه مشارکت اقتصادی و سیاسی آنها را در مقیاس کوچک فراهم کند (حیدری و طاهرخانی، ۱۳۸۳). اغلب، چهارچوب کالبدی تعاونی در مقیاس روستایی تعریف می شود، در صورتی که در دیدگاه توسعه پایدار، تفکیک مناطق شهری و روستایی در هر نوع برنامه ریزی، جز گسترش تضاد، افزایش مهاجرت و هدر رفت منابع نتیجه دیگری ندارد و آنچه مهم است پیوند منطقه ای با اشتراک ظرفیت محیطی و منابع انسانی است که زمینه توسعه بلند مدت را فراهم می کند (آقایی، ۱۳۹۱). از این رو شاخص های بررسی تعاونی ها در بعد منطقه ای انواع گوناگونی دارد اما اکثر برنامه ریزان منطقه ای بر چهار محور اجتماعی، محیطی، سیاسی و اقتصادی تأکید دارند (نیک سرشت و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین طبق شاخص های سنجش توسعه یافتگی موريس، آموزش، کنترل شرایط بهداشتی، شرایط مدیریتی، شرایط رفاهی زیربنایی، شرایط تولیدی تجاری که جز شاخص های اصلی توسعه و از جمله عواملی هستند که عدالت فضایی را در برنامه ریزی ها سبب می شوند. این شاخص ها برای توسعه نیازمند محور نهادی هستند که تعاونی می تواند با ایجاد یک رابطه ارگانیک بین مناطق شهری و روستایی در سطح منطقه زمینه های توسعه را فراهم کند اما بحث اصلی پژوهش حاضر این است که مهم ترین بخش توسعه ی کدام نوع تعاونی براساس شاخص های توسعه منطقه ای شکل گرفته است؟ چرا که تعاونی در ابتدا یک فرایند پذیرش اجتماعی و الگوپذیری گروهی از شرایط اقتصادی تولید است که در نهایت

رضایت شغلی را به همراه دارد و از اختلافات و نقش های موانع توسعه، می کاهد (ر. ک. به: توکلی، ۱۳۹۳). از نگاه راهبردی، تعاونی ها به لحاظ کارکرد، شرایط عضویت و نوع گرایش اقتصادی انواع گوناگونی دارند که باید دید ظرفیت ها، آسیب ها و شرایط هر منطقه برای پذیرش کدام یک مناسب تر است. ممکن است این سوال پیش آید که نمی توان مقیاس واحدی از تعاونی را برای هر منطقه در نظر گرفت؛ باید گفت هدف این است که به چهارچوبی برسیم که برای توسعه منطقه با تأکید بر تعاونی چه شاخص هایی را برای تعیین نوع تعاونی مد نظر قرار داد. از این رو سازمان تعاونی به لحاظ کارکردی شامل تعاونی تولید، توزیع و مصرف می شود. تعاونی تولیدی آن سبک از تعاونی است که به منظور اشتغال در امور مربوط به کشاورزی، دامداری، دامپروری، شیلات، صنعت، معدن، عمران فعالیت می کنند. اما تعاونی توزیعی تعاونی است که در امور مربوط به تهیه و توزیع کالا و سایر نیازمندی های اعضا فعالیت می کند و ادغام این دو سطح از تعاونی در مقیاس منطقه ای بسیار مرسوم است. نوع دیگر تعاونی براساس عضویت است که در این نوع تعاونی، سرمایه های دولتی جایگاهی مهم دارد و توجه به آن در توسعه منطقه ای می تواند زمینه یک سرمایه گذاری امن را فراهم کند. در این راستا شرکت تعاونی عام شرکتی است که عضویت در آن برای همه آزاد می باشد و تعداد اعضا در این تعاونی ها حداقل ۵۰۰ نفر است و مصداق بارز یک مشارکت ملی در عرصه تعاونی است اما شرکت تعاونی خاص شرکتی است که عضویت در آن برای گروه خاص امکان پذیر و این سطح از تعاونی با مشارکت و سرمایه های مردمی شکل می گیرد. صرف نظر از تعاونی های خاص و نوع عضویت سطح دیگری از تعاونی است که نه براساس عضویت بلکه براساس گرایش به فعالیتی خاص ایجاد می شوند. این نوع تعاونی چهارچوب پایه تعاونی ها در ابعاد اقتصادی مثل تعاونی های تولید، توزیع و مصرف را مدنظر قرار داده و براساس فعالیت پایه یک شرایط اقتصادی را تعریف می کنند. از این رو تعاونی بر اساس گرایش شامل کشاورزی، صنعت، خدمات، اعتبارات، مسکن، صنایع دستی، فرش دستیاف، حمل و نقل، مرتع داری و چند منظوره می شود. که مفهوم و اساس تعاونی های چند منظوره با نوع فعالیت آنها و ارائه خدمات تعریف می شود (وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۹۷). در علم اقتصاد سود سهم کارگر در تولید است اما منفعت سود کارفرما. برنامه ریزی تعاونی باید به گونه ای باشد که باعث افزایش سهم سود شود و ضمن حفظ منفعت کارفرما زمینه توسعه این فعالیت اقتصادی را فراهم کند و سبب گسترش شود. از این رو عوامل اثرگذار بر فعالیت و گسترش تعاونی ها شامل نظام اقتصادی- سیاسی کشورهای مختلف، قوانین و سیاست های متفاوت اقتصادی- اجتماعی کشورها، توجه به سطح تکنولوژی و دانش فنی کشورها، شرایط زندگی، ساختار جمعیتی، فرهنگی و ارزش جامعه و در نهایت شرایط تشکیل نهادهای مردمی است که زمینه ساز توسعه تعاونی در سطح منطقه می شود. در نتیجه در موفقیت تعاونی ها در کشورهای مختلف توجه به الگوی مناسب شرایط اقتصادی و اجتماعی و هماهنگی شرایط با اعضا اهمیت زیادی دارد و باید منجر به افزایش حس مسئولیت پذیری در تعاونی ها شود. از این رو آنچه بعد از توسعه تعاونی در مقیاس منطقه ای مهم است. توجه به ترویج تعاونی ها در مقیاس منطقه هم راستا با توسعه منطقه ای است که مراحل آن شامل آگاهی، علاقه مندی، ارزیابی، آزمایش یا تجربه محدود و در نهایت پذیرش از سمت جامعه است (خسروپور، ۱۳۹۳).

توجه به گسترش کالبدی تعاونی ها در مقیاس منطقه از جمله شرایط جدیدی است که می تواند اهمیت تعاونی ها را در سرمایه گذاری محیطی نشان دهد. این شرایط نشان می دهد که تحول در تعاونی با محوریت منطقه نیازمند اصلاح است که این اصلاح باید از ساختار منطقه آغاز شود. از این رو اصلاح ساختار موجود، ایجاد نهادها و موسسات کارآمد، توجه به طرز فکر و تئوری های جدید، چگونگی مواجهه با شرایط نوین و همچنین توجه به امکان سرمایه گذاری همه از جمله عواملی هستند که ضرورت تحول در جامعه را با محوریت تعاونی و توسعه منطقه ای نشان می دهد (حیدری سرابان، ۱۳۹۷). توجه به تعاونی در توسعه منطقه ای نیازمند برنامه ریزی بلند

مدت است تا باعث بهبود بخش مهمی از اقتصاد شود. تجربه موفق استفاده از این سطح اقتصاد در توسعه منطقه ای نشان می دهد که تعاونی می تواند سبب توزیع بهینه درآمد، بهبود ضریب جینی، ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت نیروی کار زمینه امن برای تشکیل سرمایه و پس انداز، کنترل تورم در جامعه و ایجاد زمینه مناسب برای توسعه پایدار شود (آسیابانی، ۱۳۹۷).

برنامه ریزی و توسعه منطقه ای

برنامه ریزی برای رفع نیازها انجام می شود و از این رو برنامه ای موفق است که اهداف آن با نیازهای محیطی و انسانی جامعه هماهنگ باشد و در آن تصمیم گیری می شود که براساس چه سلسله مراتبی طرح اجرا شود. جریان، شرایط، هدف و آینده نگری چهار شاخص مهم برنامه ریزی است که بر مبنای مکان سطح برنامه ریزی متفاوتی را سبب می شود (خزایی و همکاران، ۱۳۹۸). بین نوع برنامه ریزی و شرایط مکانی رابطه مستقیم وجود دارد و از این رو توجه به برنامه ریزی منطقه ای برای ارتباط برنامه ریزان محلی با سطح کلان ضروری است. چراکه برنامه ریزان محلی برای رفع نیاز خود با برنامه ریزان منطقه ای ارتباط تنگاتنگ دارند و از آنجا که هدف اصلی برنامه ریزان کاهش مشکلات است توجه به برنامه ریزی منطقه ای براساس اولویت ها ضروری است (زیاری، ۱۳۹۶). برنامه ریزی منطقه ای فرایندی در جهت تنظیم و هماهنگی برنامه های مختلف اقتصادی و اجتماعی با توجه به ابعاد امکانات مناطق است و لذا توجه به شاخص های اقتصادی ضروری است؛ چراکه درآمد بخشی از زندگی مردم است و باید با توجه به شرایط محیطی و اجتماعی ممکن زمینه فعالیت اقتصادی مردم فراهم شود (Tomaney & krawchenko, 2019). تجربه نشان داده افزایش مشارکت مردم در محیط با کمک برنامه ریزی منطقه ای امکان پذیر است و از این رو نمی توان از ساختاری به نام تعاونی در جوامع محلی چشم پوشید؛ چراکه سرمایه مردم نه در حد بودجه دولتی است و نه بخش خصوصی که قابلیت بازتولید آن وجود داشته باشد. اما با پیش شرط تعاونی به عنوان الگویی از اقتصاد مردمی، توجه به متغیرهای اصلی اقتصادی همچون تولید ناخالص ملی، سطح مصرف، سرمایه گذاری، واردات، صادرات، تورم، سود بانکی و بورس در برنامه ریزی منطقه ای ضروری است. محور توسعه منطقه ای تولید است و باید دید با توجه به منابع طبیعی و انسانی هر منطقه کدام بعد از برنامه ریزی منطقه ای برای توسعه منطقه ای مناسب است (Long Zhou, 2022).

در مقیاس منطقه تعاونی در جایگاه یک کاربرد قرار دارد؛ چراکه هدف اصلی برنامه ریزی منطقه ای تعادل بخشی به توسعه فضایی در چهارچوب یک برنامه ریزی موفق است تا باعث تثبیت جمعیت و افزایش سرمایه گذاری شود. شاخص های توسعه منطقه ای شامل تخصیص منابع، مکان یابی پروژه های توسعه محور و اصلاح کاربری اراضی در بخش کشاورزی است و در واقع می توان گفت دو جنبه مهم توسعه منطقه ای یکی اقتصادی درونی است که با سرمایه مردمی تعریف می شود و دیگری توجه به ارتقا فرهنگ بومی و ملی است که توسعه هر دو در بستر تعاونی امکان پذیر است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۵). دلایل توجه به برنامه ریزی منطقه ای برای هر سرزمین متفاوت است که این دلایل به چهار بخش مناطق مختلف، امکانات، منابع و محدودیت ها تقسیم می شود (قوام، ۱۳۹۷). از این رو توجه به منطقه در توسعه تعاونی سبب افزایش مشارکت، ایجاد انگیزه، افزایش مبادلات اقتصادی و اجتماعی و همچنین حفظ تعادل محیطی است که نتیجه آن کنترل مصرف منابع محیطی و توسعه انسانی خواهد بود.

تعاونی و توسعه منطقه ای

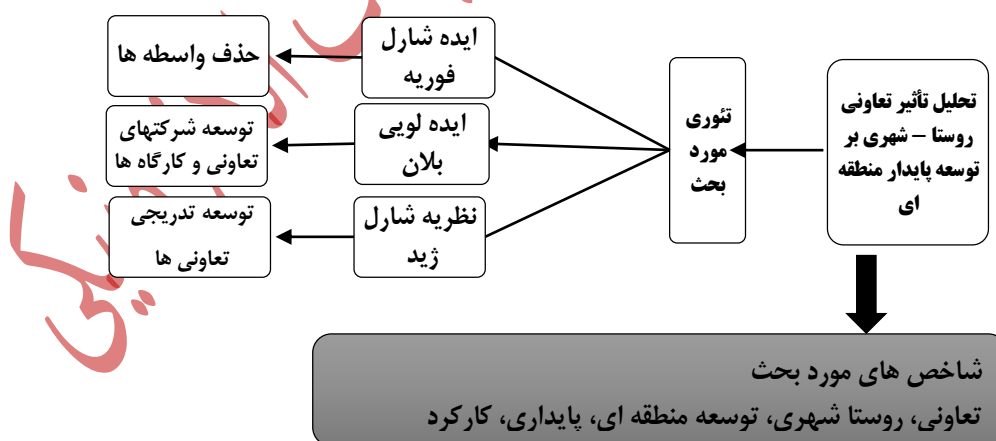
برنامه ریزی منطقه ای برای توسعه منطقه ای صورت می گیرد؛ فرایندی که توسعه پایدار همه جانبه از طریق زمینه سازی و ترغیب فعالیت های سازگار با قابلیت و تنگناهای محیطی است. از این رو زمینه سازی ساختاری در

چهار جنبه محیطی - اکولوژیک، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی-سیاسی و کالبدی - فضایی می تواند به کارکرد مناسب فرایند بینجامد. تعاونی ها ابزاری برای توسعه بخشی به حساب می آیند. بررسی رابطه میان کارکردهای تعاونی و توسعه منطقه ای، با توجه به تعاونی های فعال و غیر فعال، میزان کارایی و بهره وری، درصد سرمایه گذاری، ساختار و عملکرد، قوانین و بروکراسی اداری انجام می شود (مختاری و همکاران ۱۳۹۶). هر گونه پایداری در روند توسعه منطقه ای مستلزم نگرشی یکپارچه در قالب پارادایم فضایی است که این مهم میسر نخواهد شد مگر با رویکردی مبتنی بر شبکه های منطقه ای در قالب پویای ساختاری کارکردی (سعیدی، ۱۳۹۲). نهادهای موفق در مرحله توسعه منطقه ای نهادهایی هستند که پیوند با روابط درون گروهی بین تولیدکنندگان کوچک درون سازمانی دارد. از این رو تعاونی به دلیل توسعه مشارکت منطقه ای توسعه بین منطقه را سبب می شود و این توسعه درون منطقه ای توسعه پایدار منطقه ای را سبب می شود. توسعه بین منطقه ای به واسطه تعاونی ها با افزایش بهره وری همراه است و برای این افزایش بهره وری توجه به سیستمی نهادگرا بر پایه تعاونی ضروری است (FAO, 2012) و (ارشک، ۱۳۹۶). از نگاه ساختارگرایی، تعاونی دارای دو تعریف مجزا از دیدگاه کارشناسی و قانونی است. به طوری که تعاونی از نگاه صاحب نظران ساختاری است که در آن یک گروه از افراد جامعه با علاقه برای رسیدن به اهداف مشترک اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی طبق اساس نامه و قوانین مربوطه دور هم جمع شده و به صورت عادلانه با سرمایه گذاری مشترک فعالیتی را شروع نمود و در سود و زیان آن هم شریک شد. این ساختار بر پایه اصول تعاونی و تفاهم متقابل شکل می گیرد و انگیزه اصلی اعضا آن صرفا تجاری نیست و در آن همیاری حرف اول را می زند. اما تعریف تعاونی از نگاه قانونی با یک نهاد اجتماعی تعریف می شود که دارای هدف و سیستمی است که به سبب داشتن یک ساختار آگاهانه فعالیت های خاصی را انجام می دهد و دارای محدوده شناخته شده برای حوزه فعالیت خود است. این شاخص تعاونی اهمیت آن در توسعه منطقه ای به خوبی نشان می دهد و با این دیدگاه تعاونی در جایگاه قانونی و منطقه ای شامل چهار مرحله و با نهادگرایی شروع شده است. از این رو این چهار بخش شامل نهادهای اجتماعی - مردمی (شرکتهای تعاونی از مردم و گروه های انسانی تشکیل شده است). تشکیل تعاونی با هدف خاص، توجه به تعاونی به عنوان ساختاری آگاهانه و مرزی مشخص می شود که مرز سازمان با تعاونی با اعضا آن تعریف می شود. اما مهم تر توجه قانونی به تعاونی ها توجه به ترویج آنها در سطح منطقه است که این شرایط با تفکیک تعاونی در ابعاد کلان تولید، توزیع و مصرف تعریف می شود (محقق، ۱۳۸۶). ارزش های تعاونی با تأکید بر منطقه شامل مشارکت، دموکراسی، یکپارچگی، آموزش، مسئولیت پذیری، برابری، آزادی، خودیاری، هدفمندی، ارتباطات، توجه به اقتصاد منطقه توجه به حس همبستگی و خودباوری می شود. تأمین سرمایه در تعاونی ها یا توسط دولت است که این شرایط در جامعه روستایی بیشتر دیده می شود و یا از طریق سرمایه های مردمی است که سرمایه های مردمی از طریق سود سهام است که در تشکیل اتحادیه ها و بانکهای تعاونی ذخیره می شود و به نسبت سرمایه دولتی بیشتر در دسترس است و می توان در بعد توسعه منطقه ای به آن توجه کرد (کریم، ۱۳۹۴). توصیف تعاونی موفق در توسعه منطقه ای با سه بخش مدیریت مناسب باعث افزایش درآمد، مدیریت شرایط تولید (تولید، توزیع، مصرف) و شرایط سنتی و مدرن که به خوبی مدیریت می شود تعریف می شود (طاهرخانی، ۱۳۸۸). از دیگر اهداف توجه به تعاونی در توسعه منطقه ای، حفظ منابع برای کوچک سازی، افزایش سطح اختیارات و مسئولیت پذیری و توسعه کارآفرینی است. همچنین این تأکید زمینه مساعد برای توسعه اقتصاد منطقه ای را فراهم می آورد. از این رو با این شاخص می توان زیرساختهای توسعه اقتصاد منطقه ای را مورد توجه قرار داد. تأثیر تعاونی در توسعه منطقه ای با کاربری اراضی برای همبستگی اقتصادی، مشارکت پایدار و توجه به تعاونی های کشاورزی تعریف می شود. در توسعه منطقه ای، توسعه شهری از روستا جدا نیست و زمینه توسعه با توجه به هم افزایی فرایندهای شهرنشینی به ویژه زمانی که شخص می خواهد دسترسی به اقتصاد شهر را از نظر برون سپاری سرمایه از آن درک کند مورد توجه قرار می گیرد (Africa, 2012). با توجه به شاخص

های اصلی این تحقیق، تئوری های پایه شامل: ایده شارل فوریه (حذف واسطه ها)، ایده لویی بلان (توسعه شرکتهای تعاونی و کارگاه ها)، شارل ژید (توسعه تدریجی تعاونی ها) می شود.

ایده شارل فوریه (حذف واسطه ها) تعاونی را وارد علم جغرافیا کرد و اولین کسی بود که به سرمایه های خرد در سطح منطقه توجه و از این رو سیستم تعاونی روستا-شهری را زمینه سازی کرد. او با این طرح تأثیر مستقیم در کنترل محیطی واسطه ها داشت و با تفکیک سطح فعالیت تعاونی ها به تولید و توزیع توانست تعادل بهینه را بین تولید، توزیع و مصرف در سطح منطقه ایجاد کند. ایده لویی بلان (توسعه شرکتهای تعاونی و کارگاه ها) تعاونی را در چهارچوب کارگاهی تعریف کرد و همین موضوع باعث شد زمینه فعالیت هر شخص براساس نیاز و توانایی معلوم شود. هر تعاونی براساس سطح تولید در مناطق شهری و روستایی اعلام نیاز کردند و افراد براساس سطح توانایی خود به تعاونی ها پیوستند. هر کارگاه بین شهر و روستا بود و این شرایط رقابت را برای تعاونی ها در سطح منطقه فراهم کرد. در نهایت تئوری شارل ژید (توسعه تدریجی تعاونی ها) بود که پیوندهای روستاشهری به واسطه تعاونی ها را در سطح منطقه عامل توسعه تدریجی تعاونی ها دانست. او براین باور بود که سرمایه های خرد تعاونی ها در سطح منطقه می تواند باعث افزایش صادرات و دستمزد شود و این نگرش باعث ایجاد انگیزه در افراد برای تأسیس تعاونی شد (سرابان، ۱۳۹۷).

تحلیل سه تئوری یعنی ایده شارل فوریه (حذف واسطه ها)، ایده لویی بلان (توسعه شرکت های تعاونی و کارگاه ها)، نظریه شارل ژید (توسعه تدریجی تعاونی ها) نشان می دهد که تعاونی می تواند در هر منطقه، سرمایه های اندک را بدون واسطه مدیریت کند و با حذف واسطه ها زمینه توسعه تدریجی اقتصاد مردم محور را سبب شود. همچنین با توجه به شاخص های اصلی تحقیق یعنی تعاونی و توسعه منطقه ای تعاونی می تواند شرکتهای تعاونی و کوچک مقیاس را در کنار هم قرار دهد و با این ظرفیت سبب حذف واسطه ها، توسعه تدریجی تعاونی ها و در نهایت توسعه شرکتهای تعاونی و کارگاه ها شود. شاخص های مهم بررسی در این تحقیق و در مدل مفهومی پژوهش شامل تعاونی، روستا شهری، توسعه منطقه ای، پایداری شد که در انتخاب تئوری ها سعی شد از این مهم استفاده شود.

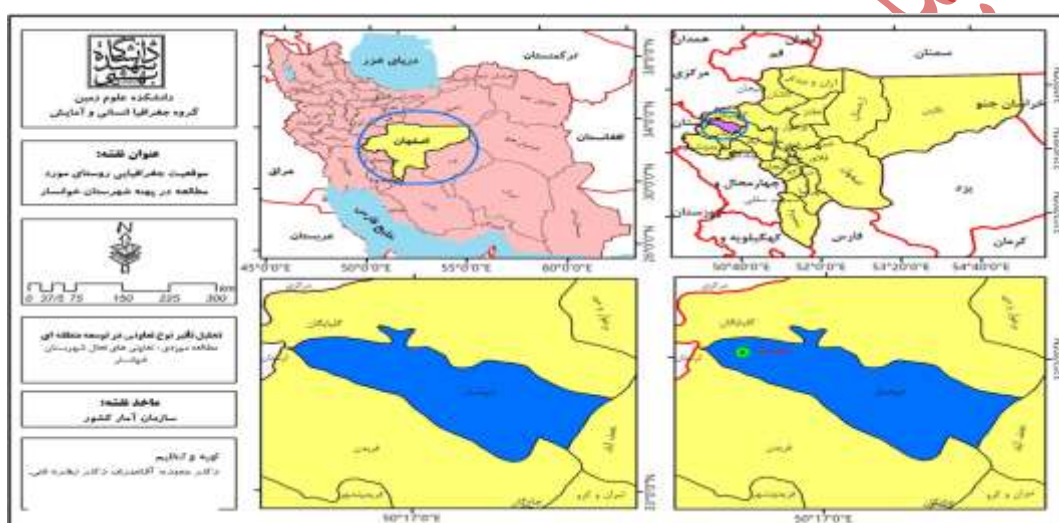

مدل مفهومی تحقیق، منبع: نگارندگان (۱۴۰۱)

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کمی با توجه به هدف، کاربردی است. از لحاظ گردآوری داده میدانی و اسنادی و در نهایت تحلیل داده ها با استفاده از روش دلفی تک گروهی و رگرسیون چند متغیره انجام شده است. جامعه آماری، همه تعاونی های فعال تولید و توزیع شهرستان خوانسار است که شهرستانی با فعالیت غالب کشاورزی

روستایی در جنوب غرب استان اصفهان و دارای ۹ تعاونی با ۲۷۲۳ عضو است. انتخاب گروه نمونه به صورت تصادفی سیستماتیک و با استفاده از فرمول کوکران صورت گرفته است. انتخاب نمونه های تصادفی با کمک امتیازدهی براساس شاخص های انواع تعاونی (تولید، توزیع، مصرف) و بحث اصلی یعنی توسعه پایدار منطقه ای بود. دلیل قرار دادن تعاونی ها به عنوان یکی از شاخص های اصلی تحقیق و طبقه بندی به عنوان تولید، توزیع و مصرف توجه جامعه نمونه در روش تکنیک دلفی بود که بعد از اجماع تعاونی ها به عنوان محور فعالیت قالب منطقه مورد توجه قرار گرفتند و از نظر گروه نمونه، هر نوع آن می تواند باعث توسعه بخشی از منطقه با توجه به شرایط موجود شود. در نهایت نظرات گروه ۳۳۰ نفره از اعضای تعاونی های شهرستان، مورد مطالعه قرار گرفت و شاخص های مستخرج از این نظرات، ابتدا با اتکا به تکنیک دلفی بررسی و در نهایت با آزمون ضریب همبستگی، میزان ارتباط بین متغیرها، سنجش و تحلیل شدند. همچنین نوع تعاونی مناسب برای توسعه منطقه ای (محدوده شهرستان) معرفی و بررسی شد.

نقشه محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارندگان (۱۴۰۱)

یافته ها و بحث

تحلیل داده های این بررسی با معرفی شاخص های تحقیق که اساسی ترین معیارهای اندازه گیری و نشان دهنده وضعیت هر جامعه هستند، شروع شد. شاخص ها بیانگر وضعیت سیستم ها و تصویر کلی هر جامعه هستند و نشان می دهند که سیستم به کجا می رود؛ اوضاع آن وخیم و یا در حال بهبودی است، ثابت است و یا متغیر. در نتیجه شاخص های این تحقیق با تأکید بر ابعاد مطالعات منطقه ای و تعاونی با هدف تأثیر مثبت این نهاد بر برنامه ریزی توسعه منطقه ای استخراج شد و شامل مطالعات محیط طبیعی، اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، کالبدی زیر ساختی، فضایی عملکردی و سیاسی مدیریتی است. چهارچوب تنظیم این مطالعات شامل روابط فضایی (جغرافیایی)، جمعیت (اجتماعی)، اشتغال (اقتصادی)، سکونتگاه (کالبدی)، مدیریت (سیاسی) است. دیدگاه های منطقه ای و فضایی در این بررسی شامل فیزیکی (شبکه راه ها)، اقتصادی (بازار)، جمعیت (مهاجرت، روزانه و فصلی)، فن آوری (سیستم اینترنت و مخابرات)، اجتماعی (مشارکت)، خدمات (شرایط بیمه و تسهیلات ابتدایی) و اداری - سیاسی (وابستگی - اداری) است. نکته مهم اینجاست که این بررسی دارای ویژگی تحلیل شاخص مرکب و نشان دهنده وضعیت کلی چندین متغیر است. از این رو طبقه بندی متغیرهای این بررسی براساس ابعاد کلان توسعه یعنی سیاسی اجتماعی اقتصادی و کالبدی است. متغیر مستقل این بررسی تعاونی روستا-شهری و متغیر وابسته آن، توسعه منطقه ای است که بعد از بررسی های اسنادی و میدانی شامل زیر متغیرهای زیر است:

تعاونی (شاخص اقتصادی) کنترل قیمت و دلالی، نیازسنجی، سرمایه گذاری با سرمایه اندک، انواع تعاونی ها به لحاظ کارکرد اجتماعی (فعال و غیر فعال)، تأمین اعتبار با منابع ثابت، تنوع و ثبات تولید، سیستم توزیع، اجتماعی: شرایط بهره برداران، امنیت شغلی، مسئولیت پذیری، برابری، خودیاری، ارتباطات، ترویج، سیاسی: ظرفیت شناسی، آسیب شناسی، برنامه ریزی مطلوب، هدفمندی، جریان شناسی، مدیریت فرایند اجرایی، مشارکت، کالبدی: مکان یابی بهینه، استاندارد فضایی، توسعه حمل و نقل، کنترل زیرساختها.

برنامه ریزی منطقه ای (شاخص فضایی): از جنبه اقتصادی: تولید ناخالص ملی، واردات و صادرات، تفکیک اقتصاد شهری و روستایی، سرمایه گذاری براساس ابعاد محیطی، توسعه صنایع تبدیلی، بازاریابی، اشتغال زایی، کنترل تورم، از بعد اجتماعی: مهاجرت، مشارکت اقتصادی و سیاسی، آموزش، قوانین، شاخص کارایی اجتماعی؛ از جنبه سیاسی: تصمیم گیری، تصمیم سازی، نهادگرایی، استراتژی، اولویت بندی، بخشی نگری، از جنبه کالبدی: تضاد و تشابه مکانی، تخصیص و کنترل منابع، شناسایی و حفاظت ظرفیت محیطی، الگوی مناسب توسعه، آمایش سرزمین، موانع محیطی توسعه. بعد از استخراج متغیرها در مطالعات اسنادی با اتکا به کمک تکنیک دلفی متغیرها بررسی و میانگین استخراج و روایی و پایایی مناسب حاصل شد. با سطح بندی متغیرها براساس شاخص های اصلی یعنی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و سیاسی با آزمون ضریب رگرسیون ارتباط بین متغیرها بررسی و در جدول به عنوان نتیجه ارائه شد.

جدول ۱. تجلیل متغیرهای شاخص تعاونی در تکنیک دلفی تحقیق

ردیف	شاخص	متغیر پیشنهادی	میانگین	انحراف معیار
۱	اقتصادی	کنترل قیمت و دلالی	۹۵/۴	۷۸/۰
۲		نیاز سنجی	۹۲/۳	۷۵/۰
۳		سرمایه گذاری با سرمایه اندک	۸۶/۳	۶۸/۰
۴		تأمین اعتبار با منابع ثابت	۸۵/۲	۹۱/۰
۵		تنوع و ثبات تولید	۷۳/۶	۷۵/۰
۶		سیستم توزیع	۶۱/۵	۶۹/۰
۷		انواع تعاونی ها به لحاظ کارکرد اجتماعی (فعال و غیر فعال)	۵۶/۷	۸۱/۰
۱	اجتماعی	امنیت شغلی	۸۴/۴	۹۱/۰
۲		شرایط بهره برداران	۷۵/۳	۶۶/۰
۳		مسئولیت پذیری	۷۳/۲	۸۱/۰
۴		خودیاری	۶۵/۳	۴۱/۱
۵		برابری	۵۶/۳	۷۹/۰
۶		ارتباطات	۵۲/۴	۸۹/۰
۷		ترویج	۵۱/۹	۷۵/۰
۱	سیاسی	آسیب شناسی	۸۶/۴	۸۱/۰
۲		ظرفیت شناسی	۷۴/۳	۶۸/۰
۳		هدفمندی	۷۱/۴	۷۱/۰
۴		برنامه ریزی مطلوب	۷۰/۲	۶۹/۰
۵		مدیریت فرایندهای اجرایی	۶۸/۴	۷۳/۰
۶		مشارکت	۵۹/۲	۷۰/۵
۷		جریان شناسی	۴۶/۴	۸۱/۰
۱	کالبدی	استاندارد فضایی	۷۸/۰	۷۳/۲
۲		مکان یابی	۷۳/۶	۸۰/۲
۳		کنترل زیر ساختها	۶۸/۳	۷۶/۵

۴	توسعه حمل و نقل	۶۵/۲	۷۳/۹
---	-----------------	------	------

منبع: بر اساس مطالعات نگارندگان (۱۴۰۱)

جدول ۲. تحلیل متغیرهای شاخص توسعه منطقه ای در تکنیک دلفی تحقیق

ردیف	شاخص	متغیر پیشنهادی	میانگین	انحراف معیار
۱	اقتصادی	سرمایه گذاری براساس ابعاد محیطی	۸۹/۲	۶۸/۳
۲		تفکیک اقتصادی شهر و روستا	۸۷/۵	۷۱/۲
۳		اشتغال زایی	۷۳/۶	۸۱/۱
۴		توسعه صنایع تبدیلی	۷۰/۹	۶۳/۵
۵		واردات و صادرات	۷۰/۱	۶۳/۵
۶		تولید ناخالص داخلی	۶۸/۴	۶۱/۳
۷		کنترل تورم	۶۷/۲	۵۹/۴
۱	اجتماعی	آموزش	۹۰/۱	۷۰/۵
۲		مشارکت اقتصادی و سیاسی	۸۶/۷	۷۳/۲
۳		قوانین	۸۱/۹	۶۸/۱
۴		شاخص کارایی اجتماعی	۷۹/۳	۹۰/۲
۵		مهاجرت	۷۵/۴	۸۳/۶
۱	سیاسی	استراتژی	۷۹/۱	۶۸/۱
۲		تصمیم سازی	۷۳/۴	۶۳/۳
۳		تصمیم گیری	۶۹/۵	۷۰/۲
۴		نهادگرایی	۶۷/۸	۵۹/۵
۵		اولویت بندی	۶۳/۱	۶۷/۱
۶		بخشی نگری	۵۹/۳	۴۳/۱
۱	کالبدی	شناسایی و حفاظت ظرفیت فیزیکی	۷۶/۲	۷۸/۱
۲		تضاد و تشابه مکانی	۷۱/۹	۷۵/۹
۳		تخصیص و کنترل منابع	۶۸/۳	۷۱/۲
۴		الگوی مناسب توسعه	۶۵/۴	۶۹/۳
۵		موانع توسعه محیطی	۶۲/۵	۷۳/۲
۶		آمایش سرزمین	۵۹/۳	۸۰/۱

منبع: بر اساس مطالعات نگارندگان (۱۴۰۱)

در تحلیل شاخص ها با استناد به آمار استخراجی در تکنیک دلفی در تحلیل شاخص اقتصادی با تأکید بر بخش تعاونی قدرت تعاونی در کنترل قیمت و دلالی با ۹۵/۴ درصد بالاترین درصد را داشت. در بخش اجتماعی امنیت شغلی با ۸۴/۲ درصد، در بخش سیاسی توان آسیب شناسی با بخش تعاونی با ۸۶/۴ درصد مدنظر قرار گرفت و در نهایت در بخش کالبدی توجه به استاندارد فضایی با کمک بخش تعاونی با ۷۸ درصد بالاترین سهم را داشت. اما در تحلیل شاخص های کلان در بخش توسعه منطقه ای در شاخص اقتصاد متغیر سرمایه گذاری بر اساس ابعاد محیطی با ۸۹/۲ درصد در رتبه نخست قرار گرفت. در شاخص اجتماعی متغیر آموزش با ۹۰/۱ درصد، در سیاسی توجه به متغیر استراتژی با ۷۹/۱ درصد و در بخش کالبدی شناسایی و حفاظت ظرفیت فیزیکی با ۷۶/۲ درصد در مراتب بعدی قرار گرفتند.

جدول ۳. نتایج آزمون ضریب همبستگی شاخص های تحقیق

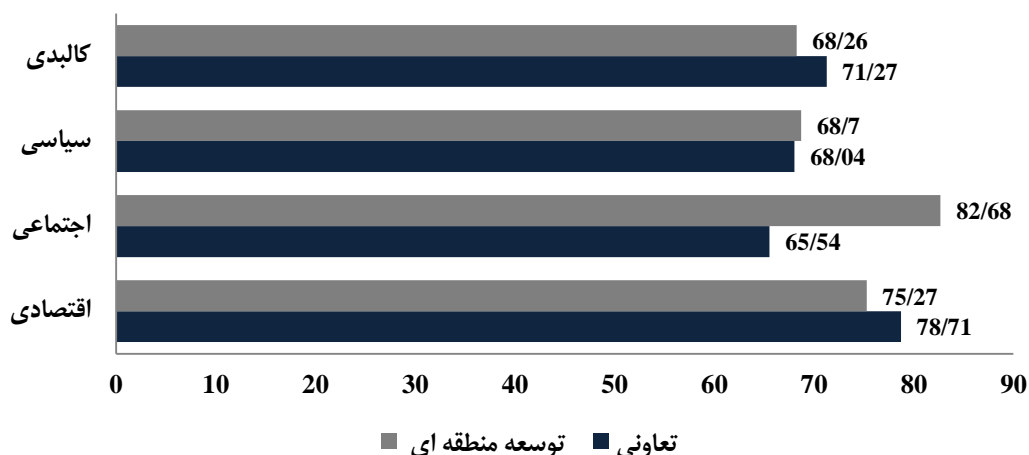
متغیر	تعداد نمونه	نتایج آزمون ضریب همبستگی	
		R	سطح معناداری

تحلیل شرایط اقتصادی موثر بر رابطه بین تعاونی و توسعه منطقه ای	۳۳۰	۷۶/۹۵	%۵
تحلیل شرایط اجتماعی موثر بر رابطه بین تعاونی و توسعه منطقه ای	۳۳۰	۷۴/۰۵	%۵
تحلیل شرایط سیاسی موثر بر رابطه بین تعاونی و توسعه منطقه ای	۳۳۰	۶۸/۳۵	%۵
تحلیل شرایط کالبدی موثر بر رابطه بین تعاونی و توسعه منطقه ای	۳۳۰	۶۹/۲۶	%۵

منبع: بر اساس مطالعات نگارندگان (۱۴۰۱)

همچنین در بخش آزمون ضریب همبستگی تحلیل بین شاخص های کلان اثرگذار در توسعه منطقه ای به واسطه تعاونی ها نشان داد شاخص اقتصادی بیشترین همبستگی را با متغیرها داشته اما شاخص اجتماعی هم بی تأثیر نیست و بعد از ضریب ۷۶/۹۵ شاخص اقتصادی، این شاخص با ضریب ۷۴/۰۵ و با اختلاف کم در درصد بعدی قرار دارد. اما شاخص کالبدی با ۶۹/۲۶ درصد در رتبه سوم است که این مهم نشان می دهد این سه شاخص ارتباط قوی تری با مردم و تعاونی گران دارد و شاخص سیاسی با ۶۸/۳۵ درصد در رتبه آخر قرار گرفته است. همچنین این شرایط نشان می دهد که برنامه ریزی بر مبنای تحولی در زمینه توسعه ی منطقه ای از طریق تعاونی ها، باید ابتدا با تاکید بر شرایط اقتصادی و اجتماعی آغاز شود.

نمودار ۱. تحلیل و مقایسه میانگین شاخص های استخراجی تحقیق در بخش تعاونی و توسعه منطقه ای

منبع: بر اساس مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱

بررسی نمودار ارتباط بین تعاونی و توسعه منطقه ای نشان می دهد که بیشترین و موثرترین ارتباط بین شاخص های کلان با توجه به میانگین موجود متوجه شاخص اقتصادی است. همچنین تحلیل دو متغیر تعاونی و توسعه منطقه ای در نمودار ۱ نشان می دهد، بیشترین سهم این میانگین متوجه توسعه منطقه ای در شاخص اجتماعی با سهمی ۸۲/۶۸ درصد، می تواند این نکته را تأیید کند که در توسعه منطقه ای بر مبنای تعاونی توجه به شاخص اجتماعی با توجه به مشارکت مردم، مسلم و ضروری است. دو شاخص کالبدی و سیاسی در این مقیاس تقریباً برابر هستند اما آنچه مهم است سهم ۷۱/۲۷ درصدی بخش تعاونی در شاخص کالبدی است که لزوم توجه به زیرساختی جدید در حوزه منطقه ای را برای توسعه تعاونی ها گوشزد می کند.

سوال اصلی این تحقیق در ارتباط با نوع تعاونی و توسعه منطقه ای بود و از این رو شاخص های توسعه منطقه ای با توجه به تأثیری که تعاونی در مقیاس کل بر روی منطقه دارد، بررسی شد. از آنجا که گروه نمونه از ابتدای تحقیق و در معرفی متغیرها نقشی تعیین کننده داشت، بسیاری از گزینه های پنهان که یافتن آن برای محققان دشوار می نمود، توسط گروه نمونه و تجربیات آنها استخراج شد. از این رو تکنیک دلفی به عنوان محوری کلیدی در این بررسی سبب شد تا شاخص های کلان توسعه مثل شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و کالبدی در تعیین متغیرها نقش داشته و در آینده نیز در برنامه ریزی به کار گرفته شود. وجود متغیرهایی با درصد بالا همچون قیمت، کنترل دلالتی، امنیت شغلی، آسیب شناسی و کنترل استانداردهای فضایی در شاخص تعاونی از یک سو و متغیرهایی همچون سرمایه گذاری، آموزش، استاژری و حفاظت فیزیکی در توسعه منطقه ای از سوی دیگر سبب می شود تا متغیرهای دارای اولویت برای برنامه ریزی مورد توجه برنامه ریزان این حوزه قرار گیرد و با نتایج آزمون ضریب هم بستگی، ارتباط هر متغیر برای برنامه ریزی با متغیر دیگر و قرار گیری در جایگاه واقعی برای تصمیم گیری مشخص شود.

نتیجه گیری

سوال اصلی پژوهش حاضر این بود که چه نوع تعاونی برای توسعه منطقه ای مناسب است و با چه شاخصی می توان بهترین نوع تعاونی ها برای توسعه منطقه ای را تشخیص داد؟ بررسی ها به کمک تکنیک دلفی و تحلیل شاخص های کلان توسعه یعنی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی شکل گرفت. تحلیل شاخص های کلان در دو بخش تعاون و توسعه منطقه ای نشان می دهد که نمی توان صرفاً یک نوع خاص از تعاونی را در توسعه منطقه ای به کار گرفت. متغیرهای استخراجی نشان داد شاخص های کلان دیگر مثل شرایط سیاسی و کالبدی هم با درصد رگرسیون نزدیک به ۷۰ در این شرایط اثرگذارند. از این رو با توجه به اهمیت توجه به توانایی تعاونی های چند منظوره و آنچه شواهد نشان می دهد بهترین نوع تعاونی برای توسعه در سطح منطقه توسعه تعاونی های چند منظوره است و در نتیجه در این بررسی توصیفی از شرکتهای تعاونی چند منظوره ارائه شده است. اهداف و مقاصد شرکتهای تعاونی چند منظوره در قانون بخش تعاونی معلوم و مشخص نشده است. بنابراین با توجه به مقصود قانون گذار می توان اهداف و مقاصد شرکت های مزبور را با در نظر گرفتن نوع نیازی که شرکت تعاونی به خاطر آن تشکیل شده، آمیزه ای از اهداف و مقاصد شرکتهای تعاونی مختلف دانست. شرایط عضویت در شرکتهای تعاونی چند منظوره در قانون بخش تعاونی مسکوت مانده است. اما با توجه به حوزه عمل و منطقه جغرافیایی هر کدام از این نوع شرکت های تعاونی کلیه افراد حائز اهمیت عضویت در شرکت می توانند با خرید سهام وارد شرکت شوند. در اینگونه شرکت ها با توجه به کثرت افرادی که خواهان عضویت با دریافت خدمات هستند برخلاف شرکتهای تولیدی که لزوماً می بایستی در شرکت شاغل باشد همه می توانند بدون اینکه در شرکت کار کنند یا شغلی داشته باشند. به عضویت شرکت پذیرفته شوند و بنا بر متن صریح تبصره قانون هیئت مدیره و مدیر عامل باید از میزان اعضا شاغل انتخاب شوند. شرکتهای تعاونی چند منظوره به دو صورت عام و خاص تشکیل می شوند که شرکت تعاونی چند منظوره خاص شرکتی است که اعضا آن را موسسان آن را تشکیل می دهند و یا اینکه هیئت موسس اعضا شرکت را از بین داوطلبان خاص ای که واجد شرایط عضویت در تعاونی ها هستند در حد ظرفیت و امکانات خود و با توجه به اینکه کلیه اعضا باید در تعاونی شاغل باشد تعیین می کند. در شرکت تعاونی چند منظوره عام هیئت موسس با دعوت عام از طریق انتشار آگهی و یا قید این نکته که عضویت برای عموم آزاد است داوطلبان واجد شرایط عضویت در حد ظرفیت و امکانات خود به عضویت می پذیرد. به موجب قانون در تعاونی چند منظوره

عامل داشتن عضو غیر شاغل مجاز است اما اعضا هیئت مدیره و مدیر عامل باید از میان اعضا شاغل انتخاب شوند و در مقابل شرکتهای تعاونی چند منظوره تعاونی های دیگر شرکتهای تعاونی یک منظوره نامیده می شود. تثبیت و تشکیل شرکت تعاونی چند منظوره اولاً منوط به آن است که مجوز فعالیت یا موافقت اصولی طرح های مورد نظر اخذ شده باشد. ثانیاً سرمایه شرکت با سرمایه گذار ثابت مورد نیاز طرح های مذکور متناسب باشد. یادآوری شود که در تعاونی چند منظوره تعداد اعضا نباید کمتر از ۷ نفر و جهت تثبیت شرکت تعاونی نباید در تعاونی دیگری عضویت داشته باشند. اساس نامه در تعاونی های چند منظوره مهم است چراکه شرایط و نوع فعالیت را معلوم می کند. تحلیل نتایج تحقیق و مقایسه آن با تحقیقات گذشته نشان داد که همیشه نوع تعاونی در تحقیقات پیشین جای بحث بوده و از آنجایی که تعاونی برای تولید تنظیم شده، بیشتر تاکید بر تعاونی های تولید بوده که روند آن در برنامه ریزی به دلیل شرایط خاص جامعه، سبب بروز موانعی برای توسعه بوده است. اما با توجه به مستندات این طرح و به تثبیت رسیدن لزوم توجه به توسعه تعاونی های چند منظوره در هر مقیاس شرایط پیشنهادی، غفلت تحقیقات قبل را هدف قرار داده و برداشت و مفهوم جدیدی از نوع تعاونی را در چهارچوب توسعه منطقه ای در اختیار برنامه ریزان قرار داده است.

منابع

- آسیابانی، ناصر، کرباسی، علیرضا (۱۳۹۷). نقش اقتصاد تعاونی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، دومین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران، ایران.
- آقایی، علی و اسدی، شراره. (۱۳۹۱). نقش شرکت های تعاونی در توسعه اقتصادی و اجتماعی. اولین همایش ملی کشاورزی در شرایط محیطی دشوار، دانشگاه بوعلی همدان. ایران.
- اختر محقق، مهدی. (۱۳۸۶). جامعه شناسی تعاون. انتشارات رسا. ۱۱۰ ص.
- ارشک، قاسم. (۱۳۹۶). تحلیل و تبیین نقش شرکتهای تعاونی در توسعه پایدار و متوازن منطقه ای. اداره جهاد کشاورزی استان هرمزگان.
- توکلی، جعفر. (۱۳۹۳). شهرنشینی کشاورزان و پیامدهای اجتماعی آن در روستاها (مطالعه موردی: دهستان میربگ جنوبی شهرستان دلفان). فصلنامه پژوهش های روستایی: ۵(۴). ۸۹۲-۸۷۵
- پهلوانی، مصیب، حسین زاده، رمضان و بندان خاریکه، حسینعلی. (۱۴۰۰). بررسی اثر سرمایه گذاری بخش تعاونی بر اشتغال در راستای سیاستهای کلی اشتغال. فصلنامه سیاستهای راهبردی و کلان: ۹(۲). ۲۷۲-۲۹۷.
- جبارزاده شیباده، مهدی، محبی، محمد، کامرانی، احسان و صفایی، محسن. (۱۳۹۶). نقش و جایگاه اقتصاد تعاونی ها در برنامه ریزی های توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: تعاونی های صیادی جزیره قشم). فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای. ۸(۲۹). ۱۷-۳۱
- جمالی، نسیمه. خسروی پور، بهروز. (۱۳۹۵). بررسی نقش تعاونی ها در توسعه مناطق روستایی. اولین کنفرانس سراسری تحقیق در علوم کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه تهران، ایران.
- جمعه پور، محمود. طالبی، محمد علی. (۱۳۹۰). بررسی نقش تعاونی های مرزنشینان در توسعه منطقه ای (مطالعه موردی: خراسان جنوبی). فصلنامه تعاون و کشاورزی: ۶(۲۲). ۱۰۹-۱۳۵.
- حسین نژاد، مهدی، حسینی نیا، غلامحسین و وظیفه دوست، حسین. (۱۳۹۹). عوامل کلیدی دیرپایی شرکت های تعاونی کارآفرین تحت پوشش صندوق ضمانت سرمایه گذاری تعاون. فصلنامه تعاون و کشاورزی ۹(۳۴). ۳۴-۱۹.
- حیدری سرابان، وکیل. (۱۳۹۷). تعاونی ها و توسعه روستایی. انتشارات نور علم. ۲۰۰ ص
- خسروی پور، بهمن. برادران، مسعود، روحی نژاد، محمد، مهربان قوچانی. امید (۱۳۹۳). بررسی اهمیت و نقش شرکتهای تعاونی در بخش کشاورزی. ماهنامه اجتماعی اقتصادی کار و جامعه: ۱۷۵. ۲۴-۳۴.

- خزابی، محمد، سلیمان پور، عمران و اصغری. حسین، (۱۳۹۸). بررسی جایگاه برنامه ریزی منطقه ای در روند برنامه آموزشی (مطالعه موردی: دبیران ناحیه ۴ شهرمشهد، خراسان رضوی). رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری: ۳(۹)، ۳۸۲-۳۶۷.
- رادان، فاطمه. (۱۳۹۹). تحلیل عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر در گرایش زنان خانه دار به امور تعاون. تعاون و کشاورزی: ۹(۳۵)، ۲۰-۱.
- رضوانی، محمدرضا و صحنه. بهمن، (۱۳۸۴). سنجش سطح توسعه یافتگی نواحی روستایی با استفاده از روش منطق فازی مطالعه موردی: دهستانهای شهرستانهای آق قلا و بندر ترکمن. روستا و توسعه: ۸(۳)، ۱-۳۲.
- سعیدی. عباس. (۱۳۹۱). مفاهیم بنیادین در برنامه ریزی کالبدی فضایی. فصلنامه برنامه ریزی - کالبدی فضایی: ۹(۱)، ۹-۲۶.
- سهیلی، کیومرث، مرادی، سارا و حیدریان، مریم. (۱۳۹۸). نقش تعاونی های تولیدی و غیرتولیدی برکنترل تورم در استان کرمانشاه با تأکید بر اهمیت تعاون در اسلام. مطالعات اقتصاد اسلامی: ۱۱(۲)، ۳۰۸-۲۷۳.
- زیاری، کرامت الله. ۱۳۹۷. اصول و روشهای برنامه ریزی منطقه ای. انتشارات دانشگاه تهران. ۲۴۰ ص.
- طاهرخانی، مهدی، و حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۸۳). نقش تعاونی های تولیدی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر). پژوهشهای جغرافیایی، ۳۶(۴۹)، ۱۱۳-۱۲۴. <https://sid.ir/paper/۴۲۲۴۷/vfa>
- قوام، محمد علی. ۱۳۹۷. اصول سیاست خارجی. انتشارات سمت. ۴۲۲ ص.
- کریم. محمد حسین. ۱۳۹۴. چالشهای شبکه های تعاونی روستایی ایران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه. روستایی: ۴(۳). ۱۷۳-۱۹۶.
- عبدالله زاده، غلامحسین، شریف زاده، محمدشریف، حسینی نیا، غلام حسین، و حیدری، علی قلی. (۱۳۹۸). برنامه ریزی راهبردی توسعه نظام ترویج تعاون در ایران. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (علوم کشاورزی ایران)، ۵۰(۲)، ۳۱۱-۳۳۲. <https://sid.ir/paper/۳۶۸۷۲۸/vfa>
- مختاری. اعظم. ۱۳۹۳. امنیت غذایی در ایران راهکارها و موانع. سومین همایش ملی علوم و صنایع غذایی. همدان.
- نیک سرشت، مهدی، دادورخانی، فضیله، رستمی، شاه بختی و شوهانی نژاد، معصومه. (۱۳۹۱). تحلیل و ارزیابی شهرهای کوچک در توسعه روستاهای پیرامونی (نمونه موردی: شهرسرابله، شیروان، چرداول ایلام): برنامه ریزی منطقه ای. ۲(۷). ۵۳-۶۴.
- وزارت جهاد کشاورزی. (۱۳۹۷). جایگاه قانونی حمایت از تشکل ها و تعاونی ها با تأکید بر حوزه منابع طبیعی. سازمان جنگلها و مراتع. دفتر تشکلهای مردمی.

(منابع انگلیسی و فارسی های انگلیسی شده)

- Abdollahzadeh, Gh., Sharifzadeh, M. S., Hosainnia, Gh., and HEYDARI, A. (2019). Strategic Planning for Development of Cooperative Extension System in Iran. IRANIAN JOURNAL OF AGRICULTURAL ECONOMICS AND DEVELOPMENT RESEARCH, 50(2), 311-332. SID. <https://sid.ir/paper/368728/en> [In Persian].
- Africa Institute. (2012). Cooperation development and land use planning dynamic in sub-Sahara. Johannesburg university.
- Aghaei, A. and Asadi, Sh. (201۲). The role of cooperative companies in economic and social development. The first national conference on agriculture in difficult environmental conditions, Bo Ali University, Hamedan, Iran. [In Persian].
- Akhtar Mohaghegh, M. (2006). Cooperative Sociology. Rasa Pub. 110 p. [In Persian].
- Arshak, Q. (2017). Analysis and explanation of the role of cooperative companies in sustainable and balanced regional development. Hormozgan Province; Agricultural Jihad Administration. [In Persian].

- Asiabani, N. Carbasi, A. (2018). The role of cooperative economy in Iranian Islamic model of progress. The second conference on the Iranian Islamic model of progress, Tehran, Iran. [In Persian].
- FAO. (2012). the state of food insecurity in the world .annual goal report .FAO report. Rome, Italy.
- Gurav.Annasaheb. (2020). Role of Cooperative Sector in Rural Development. Shivaji University, Kolhapur.
- Heydari Saraban,V. (2018). Cooperatives and rural development. Noor Alam Pub. 200 p. [In Persian].
- Hosseinnejad, M, Hosseininia, Gh. and Vazifehdust, H., (2020). Key factors of sustainability of entrepreneurial cooperative companies covered by cooperative investment guarantee fund. Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture. 9(34). 19-34. [In Persian].
- ILO. (2015). Cooperatives Unit Enterprises Department .International Labour Organization route des Morillons CH-1211 Geneve 22. www.ilo.org/coop coop@ilo.org.
- Jabarzadeh Shiadeh, S. M., Mohebi, M., Kamrni, A. and Safaie. M., (2016). The role and economic position of cooperatives in sustainable rural development planning (case study: fishing cooperatives of Qeshm Island). Quarterly Journal of Geography and Regional Planning. 8(29). 17-31. [In Persian].
- Jamali, N. Khosravipour, B. (2015). Examining the role of cooperatives in the development of rural areas. The first national research conference in agricultural sciences, Natural Resources and Environment. University of Tehran, Iran. [In Persian].
- Jomepour, M. Talebi, M. (2011). Investigating the role of border dwellers' cooperatives in regional development (case study: South Khorasan). Quarterly of cooperation and agriculture. 6(22) . ۱۳۰-۱۰۹. [In Persian].
- Kareem M. (2014). Challenges of rural cooperative networks in Iran. Quarterly Journal of Space Economy and Rural Development. 4(3). 173-196. [In Persian].
- Khazaei, M., Soleymanpour, O. and Asghari, H. (2019). Examining the place of regional planning in the process of educational program (case study: teachers of the 4th district of Mashhad, Razavi Khorasan). New research approaches in management and accounting:3(9). 382-367. [In Persian].
- Khosravipour, B., Baradaran. M., Ravahineghad, M., and Mehrab Ghochani, O., (2014). Investigating the importance and role of cooperative companies in the agricultural sector. Labor and Society Social Economic Monthly, 175. [In Persian].
- Long Zhou . (2022). Urban and Regional Cooperation and Development. Challenges and Strategies for the Planning and Development of the Guangdong–Macao Intensive Cooperation Zone in Hanging Island. Springer Briefs in Geography. ISSN 2211-4173 (electronic). <https://doi.org/10.1007/978-981-19-8061-9>.
- Ministry of Agriculture. (2018). The legal status of supporting organizations and cooperatives with an emphasis on natural resources. Organization of forests and pastures. People's Organizations Office. [In Persian].
- Mohammed, Nuredin. Wan Lee, Byeong .(2015). Role of Cooperatives in Rural Development, the Case of South Nations Nationalities and People Region, Ethiopia. Science Journal of Business and Management. ISSN: 2331-0634. (<http://www.sciencepublishinggroup.com/j/sjbm>).
- Mukhtari A. (2013). Food security in Iran, solutions and obstacles. The third national conference of food science and industry. Hamedan. [In Persian].
- Nik Sarasht, M., Dadvarkhani, F., Rostami, Sh., and Shohanineghad, M. (2012). Analysis and evaluation of small towns in the development of peripheral villages (case example: Shahr Sarableh, Shirvan, Cherdavel, Ilam). Scientific Research Quarterly Journal of Regional Planning. 2(7). 53-64. [In Persian].
- Radan, F. (2020). Analysis of social and cultural factors influencing the tendency of housewives to cooperate. Cooperative and Agriculture Quarterly. 9 (35). 1-20. [In Persian].

- Rezvani, M. and Sahneh, B. (2015). Measuring the level of development of rural areas with the fuzzy logic method, a case study: the villages of Agh Qola and Bandar Turkman counties, Golestan province. *Rural Research Quarterly*, 8(3), 1-32. [In Persian].
- Pahlavani, M., Hosseinzadeh R., and Bandani Kharikheh H. (2021). Investigating the effect of cooperative sector investment on employment in general employment policies. *Strategic and Macro Policy Quarterly*: 9(2). 272-297. [In Persian].
- Qavam, M. (2017). Principles of foreign policy. Tehran: Samt Pub. 422 p. [In Persian].
- Saidi A. (2016). Basic concepts in spatial physical planning. *Spatial-Physical Planning Quarterly*. 1(3). 9-26. [In Persian].
- Sohaili, K., Moradi, S., and Heidarian. M. (2016). The role of productive and non-productive cooperatives in controlling inflation in Kermanshah province, emphasizing the importance of cooperatives in Islam. *Islamic economic studies*, 11(2). 273-308. [In Persian].
- Taherkhani, M. Heydari Saraban, V. (2013). The role of production cooperatives in the development of rural areas. Meshkin Shahr city. *Geographical Research Quarterly*. No 49. 113-124. [In Persian].
- Tavakoli, J. (2013). Urbanization of farmers and its social consequences in villages (Case study: South Mirbeg village, Delfan city, Central province). *Rural Research Quarterly* 5(4). ۸۷۵-۸۹۲. [In Persian].
- Tomaney and krawchenko. (2019). Regional planning and rural development. DOI: 10.4324/9781315102375-18. Publisher: Routledge Informa Ltd Registered in England and Wales Registered Number: 1072954 Registered office: 5 Howick Place, London SW1P 1WG, UK. <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781315102375-18>
- Ziari, K. (2017). Principles and methods of regional planning. Tehran University Pub. 244 p. [In Persian].